

Want hoe eerder ik uit die woelige drukteweg was, hoe liever het me was. Hoewel geen enkele Duitse soldaat enige notitie van mij nam of mij tegenwerkte. Enkele van hen gingen zelfs iets terzijde staan om mij vrije doorgang te verlenen. Dit viel mij echt op. De rest had blijkbaar amper erg in mij, omdat ze te veel met zichzelf bezig waren, dus kon ik daar goed gebruik van maken. En dat deed ik dan inderdaad ook.

Na veel laveren bereikte ik de Drielse weg die er rustig en enigszins verlaten bij lag. Het parkeerterrein rechts naast het hotel "Het Wapen van Elst", stond vol met Duitse legervoertuigen.

Als daar op dat moment een beschieting plaats zou hebben van de geallieerde luchtmacht, zou de ramp niet te overzien zijn. Vlug fietste ik door in de richting van Driel om zo gauw mogelijk uit die wir-war vandaan te komen.

Op die straat kwam ik bijna niemand tegen; een ieder die niet perse naar buiten behoefde, hield zich verstandelijk binnenshuis. Nadat ik "De Gelderse Kwekerij" die rechts van mij lag, gepasseerd was, was ik al vrijgauw bij de Snödenhoeksestraat gekomen, waar links in de hoek een zwart geteerde houten Wipmolen stond. Later, na de oorlogsjaren, heeft men die straatnaam veranderd in Willem de Zwijgerstraat, maar dat is hier niet zo belangrijk. Iets belangrijker was dat, toen ik deze straat naderde, er een Duitse Motor-Ordonnans met grote snelheid uit de Snödenhoeksestraat kwam en met een tegrote bocht rechtsaf sloeg en mij bijna omver reed, maar daarna direct stopte.

-Dát is om mij begonnen-! dacht ik meteen.

Ik durfde niet om te kijken maar fietste langzaam verder. De Ordonnans kwam langzaam naast mij rijden en vroeg mij te stoppen, dat ik dan ook direct deed. Hij stopte ook naast mij en maakte enkele gebaren met zijn arm. Ik hoorde hem een keer pardon zeggen en nog een ander Duits woord dat ik niet verstond. Toen reikte hij mij zijn hand en vernam het woord excuus. Daarna knikte hij naar mij als een groet, draaide zijn motor om en reed in de richting van het dorpscentrum van Elst.

Uit zijn doen en laten begreep ik dat hij zijn excuus had aangeboden voor het nemen van een veel te grote bocht en hij mij daar door bijna omver gereden had.

Dit waardeerde ik en vond het een galant gebaar. Hij kende dus wel goede manieren.

Enigszins ontdaan door dit voorval vervolgde ik mijn weg naar Driel. Bij de familie Schrijver keek men er wel van op, toen ik hen vertelde, wat ik die middag al zo had meegemaakt en waren dus blij dat ik weer van de boodschap teruggekeerd was.

Maar toen ik hen verteld had van die eigenaardige Duitse troepenverplaatsing, waren zij ook niet van mening, dat de Duitsers op deze manier officieel aan het terugtrekken zouden zijn.

De wind was nog steeds oostelijk en zodoende konden wij het Duitse verkeer zich duidelijk horen verplaatsen over de Oude Rijksweg. Het geratel van de rupsbanden der tanks en gevechtswagens was zeer goed waarneembaar.

Later in de avond vernamen wij van de Engelse radiozender Radio-Oranje, wat er de eigenlijke oorzaak van geweest was, dat grote Duitse legereenheden zich aan het verplaatsen waren vanuit het zuiden des lands, in noordelijke richting, tot boven de grote rivieren. Zij waren door de voorbarige berichtgeving van de Engelse zender ook totaal in de war gebracht. Door het zeer snelle oprukken in het Belgische land, was ook de Duitse legerleiding verdeeld geraakt. En om het geheel weer opnieuw te reorganiseren, had men besloten zich gedeeltelijk terug te trekken naar de omgeving noordelijk van Arnhem, want voor hen was deze dag een dolle dag geworden en vandaar dat deze dinsdag de 5de september 1944, de geschiedenis in zou gaan als "Dolle Dinsdag"!!

Toch was het natuurlijk wel heel begrijpelijk, dat menige dorpsbewoner de mening was toegedaan dat de Duitsers zich al volledig aan het terugtrekken waren en dat meenden er toen al heel veel. Want als men al die legereenheden van de Duitsers op dat moment zo zag terugtrekken vanuit het zuiden in noordelijke richting, zou men ook werkelijk de gedachten krijgen dat het ook inderdaad zo was. Helaas, de werkelijkheid was heel anders!

Na die beruchte "Dolle Dinsdag" de 5de september dus, was het in de Betuwe inderdaad te vernemen dat de geallieerde legers aan het oprukken waren, maar dat had op een geheel andere manier plaats dan wij Betuwnaren wel dachten.

Na enkele dagen vernamen wij hier vanuit het zuiden zwaar trommelvuur. Toen we dat hoorden waren de meeste mensen van mening dat toen al de geallieerde legers bijna de gebieden tussen de grote rivieren genaderd waren. Maar juist dát bleek nog lang niet het geval te zijn. Wat was daar dan eigenlijk de oorzaak van, zou men vragen? De juistheid van die situatie was namelijk deze. Toen de geallieerde legers Na felle gevechten en een snelle opmars, uiteindelijk de Belgisch / Nederlandse grens genaderd waren werd er opeens halt gehouden.

De manschappen hadden een lange en een zeer vermoeide tocht achter de rug. Zij hadden door het Belgische land tamelijk snel op kunnen rukken, zonder zich enige rust te geven.

Dat kon dus zo niet door blijven gaan want dan zouden ze in een oververmoeide situatie kunnen komen en dat zou de verdere opmars in noordelijke richting niet ten goede komen. Dus werd er een rustpauze van enige dagen ingelast.

Ook zouden de legeronderdelen weer opnieuw gereorganiseerd moeten worden en de zo broodnodige bevoorrading worden aangevuld. Dit was natuurlijk niet in een kort tijdsbestek geregeld, daar was wel enige tijd voor nodig,

En dat was natuurlijk zeer welkom voor de Duitse legers, die zich na die "Dolle Dinsdag" weer opnieuw konden gaan reorganiseren, evenals de geallieerden dat aan het doen waren. Zo bracht het één weer het ander mee.....!!

Toen de geallieerden daar mee na enige tijd gereedgekomen waren, rukten zij weer volkomen uitgerust de Belgisch /Nederlandse grens over, op weg naar Eindhoven.

Maar toen ze goed en wel die grens gepasseerd waren, raakten zij al meteen in hevige gevechten gewikkeld met zeer sterke Duitse legereenheden, die zich rondom Valkenswaard en omgeving opgesteld hadden. Daar volgde een ware veldslag. Er is toen enige tijd ontzettend hard gevochten en vielen er aan beide zijden veel doden en gewonden te betreuren. Ook veel legermateriaal is er bij verloren gegaan en daar hadden de geallieerden op dat moment juist zo'n grote behoefte aan in die benarde situatie!!

Na grote verliezen te hebben geleden en na enige hengroeperingen van hun legereenheden, konden de geallieerden toch nog een doorbraak forceren door de Duitse linies. Toen was de weg vrij om verder op te rukken in de richting van Eindhoven.

Die stad werd echter door de Duitse legers zomaar niet prijsgegeven. Daar werd nog wel enige tijd fel en fanatiek gevochten voordat de bondgenoten die geheel in handen hadden. Dus kregen de Legers van het grote Duitse rijk opnieuw een nederlaag te incasseren en dat was weer een flinke trap tegen de gelaarsde, ere benen van Adolf Hitler. Maar ondanks die hevige pijnen bleven zijn soldaten nog steeds verwoedde aanvallen uitvoeren op de rechter flank van de aanvoeroute van de geallieerden.

Deze kregen al gauw voorbij Eindhoven weer een grote tegenslag te verwerken, want de Duitsers hadden bij Son de brug over het Wilhelminakanaal in de lucht laten vliegen en daardoor moesten de geallieerden, onder zwaar Duits artillerievuur, een noodbrug aanleggen, dat al weer veel kostbare tijd vergde.

Tijdens die werkzaamheden en ook nog daarna, werd er nog enige tijd hard gevochten dat opnieuw veel slachtoffers eiste.

Amerikaanse parachutisten die op de Sonse heide geland waren probeerden hun Engelse bondgenoten te hulp te komen, maar dat werd voor hen fataal.....!!

Want onder moordend mortier-en granaatvuur werden zij van verschillende kanten door de Duitsers aangevallen en dat koste ook weer veel slachtoffers, zowel aan Amerikanen, Engelsen en

Duitse militairen. Na enige tijd van harde-en zeer felle gevechten wisten de geallieerden op een gegeven moment, toch weer door te breken door de sterke Duitse linies. En het mag een wonder heten dat ze dat gelukt is, want overal in de omgeving zaten zeer goed verdedigbare Duitse stellingen!! Die moesten als het ware één voor één uitgeschakeld worden. Daar ging heel veel zeer kostbare tijd mee verloren. Maar er was geen andere keus, de Duitse strijdkrachten hadden daar alles op alles gezet om het de geallieerden onmogelijk te maken, verder door te kunnen stootten. En toen dat dan uiteindelijk de geallieerde legers op het laatst toch gelukt was, was dat natuurlijk alweer een grote tegenslag voor de Duitsers.

Toen de geallieerden hun legereenheden weer op orde gesteld en het geheel gehergroepeerd hadden, konden zij dan eidelijk weer verder gaan met hun opmars in de richting van St. Oedenrode, dat ongeveer zeven kilometer verder ligt. Helaas was de situatie daar ook helemaal niet zo rooskleurig dan men waarschijnlijk gedacht had. In die omgeving namelijk, kreeg het Britse Tweede Leger daar opnieuw weer te maken met enorme sterke aanval- len op de zijflanken van hun zo belangrijke aanvoeroute. Soms vielen zij, de Duitsers wel te verstaan, van links en dan tegelijkertijd ook van rechts aan. Dan moesten de Britten weer tanks en ander gevechtsmateriaal terug laten keren van de al- reeds opgerukte legervoertuigen en dat had weer een complete stilstand tot gevolg van de opgerukte colonne.

Werd dan na enige tijd van zwaar granaatvuur de uiteindelijke aanval afgeslagen, kondigde enkele kilometers verderop zich soms weer een andere aanval aan. Dat was bij de buurtschap Coevering dan weer hetzelfde liedje, maar daar in die omgeving werd dan wel een zeer harde slag geleverd, vooral op de linkerflank. Het wemelde daar van Duitse troepen zoals in Eerde, Wijbosch en het iets verderop gelegen Schijndel.

In en om die plaatsen is een tijdlang bitter hard gevochten omdat de Duitsers daar zeer moeilijk te verdrijven waren. Zij hadden zich daar op vele plaatsen ingegraven, vooral in de zandheu- vels en duintjes bij het dorp Wijbosch. Zodoende waren zij daar moeilijk te overmeesteren. De Ierse troepen moesten vanuit het open veld, zeer gewaagde aanvallen ondernemen en werden dus ge- makkelijk doelwitten van de Duitsers. Bovendien zaten deze ook in de korenmolen en op die manier konden de Duitsers dus de hele streek met granaat-en mitrailleurvuur onder vuur nemen.

Op zulke momenten werden de gevechten zo fel en fanatiek, er hadden gevechten plaats van man tegen man, dat de Ieren hun geweren weg wierpen en de Duitsers met dolken en revolvers te lijf gingen, in diepe kuilen en eenmangaten.

Die bittere strijd heeft daar zo een hele tijd voortgeduurd en daardoor zijn er aan beide zijden veel doden en gewonden gevallen. Toch gingen de geallieerden door met het uitschakelen van Duitse soldaten. Zij sprongen soms boven op de Duitsers die zich in eenmangaten of kuilen bevonden. Dan werd er onderling gevechten en wel zo fanatiek dat één van beiden het met de dood moest bekopen. De resterende Duitsers werden op het laatst van de gevechten gevangen genomen en afgevoerd. Dus zij hadden toch nog weer het onderspit moeten delven!!!

Maar bij deze zeer felle gevechten hadden de Britse legers ook opnieuw weer ontzaggelijk veel oorlogsmateriaal verloren, om van het aantal doden en zwaar gewonden nog maar niet te spreken! Zowel de manschappen als al het materiaal moest allemaal weer vanuit het zuiden (de havens van Antwerpen) aangevoerd en aangevuld worden en dat bracht natuurlijk ook opnieuw grote stagnaties met zich mee. Maar onder die werkzaamheden moesten de Britten zeer waakzaam blijven, want toen hun legers na enkele kilometers verder getrokken waren en Veghel naderden, werden zij opnieuw aangevallen door andere Duitse grondtroepen die zich langs het kanaal de Zuid-Willemsvaart ingegraven hadden. Vooral in de naaste omgeving van de ophaalbrug over dát kanaal, ontstonden al heel gauw felle gevechten, toen de vele tonnen wegende tankkolossen dat punt naderden.

Vooral Dáár kregen de Britten het wéér ontzettend zwaar te verduren. Zwaar, zeer zwaar waren de gevechten, daar in de nabijheid van die ophaalbrug. Maar niet alleen dáár, ook later toen dat grote Britse Tweede leger verder op probeerde te rukken door het centrum van Veghel, in de richting van de ongeveer zeven kilometer verder gelegen plaats Uden. Overall hadden zich sluipschutters verscholen en zij schoten op alles en iedereen van dat Britse leger die ze te zien kregen. Deze soldaten, de Engelsen wel te verstaan, moesten dus wel extra op hun qui-vive zijn wilden ze niet het slachtoffer worden van die intensieve oorlogsvoering. Maar ondanks dát kon er helaas toch niet voorkomen worden dat er nog heel wat Britse soldaten er het leven bij lieten. Ook kostten deze langdurige straatgevechten het Britse leger opnieuw weer veel kostbare tijd en dat kwam de opmars juist niet ten goede. Maar toen dan uiteindelijk, na een verbeterd strijd, de opmars weer voortgezet kon worden, waren de Duitse troepen in dat dorp voor het grootste deel uitgeschakeld. Men trok verder in noordelijke richting, op weg naar Uden.

Maar dat liep allemaal ook heus weer niet van een leien dakje. Allereerst liep het weer fout in de buurtschap "De Beukelaar, iets zuid-oostelijk van het centrum van Veghel. Daar ondernamen de Duitsers weer een aanval op de rechter zijflank van de aanvoeroute, vanuit de richting Erp. Daar werd ook nog enige tijd zeer fel gevochten, waarmee opnieuw veel legermateriaal vernield werd. Uitgebrande legervrachtwagens, jeeps en tanks kon men later nog als stille getuigen langs de wegen zien staan.

Van dit geheel wisten wij bij ons in het Betuwse land nog niets af. Al die bijzondere gebeurtenissen werden ons pas medegedeeld toen wijzelf daar in Uden in Noord-Brabant geëvacueerd waren, door ooggetuigen die veel hadden kunnen zien plaatshebben vanuit hun woonhuizen. En na enige informatie bleek naderhand het merendeel toch wel op waarheid te berusten.

Wij, bewoners van de Betuwe, hadden in de tweede week van die bewuste septembermaand, wel veel meer activiteit van de Duitsers op de wegen waargenomen en in het luchtruim van geallieerde vliegtuigen. Verder was de berichtgeving maar schaars, na de verwarrende berichten die op "Dolle Dinsdag" de ether in waren gezonden. Wat we echter wel wisten, dat waren de berichten van de Engelse radiozender Radio-Oranje, dat de geallieerde legers inderdaad al de Belgisch/ Nederlandse grens gepasseerd waren en dat ze verder op probeerden te rukken in noordelijke richting. En zover klopte dat allemaal ook wel want de laatste dagen van de eerste helft van september hadden wij in de Betuwe steeds vanuit de verte in zuidelijke richting, veel zwaar gedreun en trommelvuur waargenomen. Wij kregen toen dus het vermoeden dat dit een bewijs was dat inderdaad het Britse Tweede Leger op komst was en dat was ook het geval nog in de derde week van die maand september.

Tegen de avond van vrijdag de 15de september werd de spoorbrug bij Ravanstein met raketbommen bestookt. Verder bleef het tamelijk rustig in de lucht met vliegtuigen; ook die zaterdag hadden er geen bijzonderheden plaats.

De volgende dag was het zondag. Zondag de 17de september 1944. Die dag begon als alle andere dagen

De laatste dagen was het mooi zonnig herfstweer geweest en dat belooft deze dag ook weer te worden. De zon scheen al tamelijk vroeg, al was het toch hier en daar nog iets nevelig.

Een merel floot al weer zijn hoogste lied, boven in een top van een oude pereboom. Enkele kinderen speelden al ergens buiten, ook blijkbaar een bewijs dat het opnieuw een zomerse dag kon worden. Op een landweggetje tussen enkele weilanden door, gingen een paar mensen ter kerke. Wat een rust nog om ons heen.

Heel inde verte in de richting van de boerderij "Vredestein" kraaide ergens een haan. Wat was zo'n geluid toch nog ver te horen. Dat kon eigenlijk ook wel, want verder was er geen ander geluid waarneembaar. Er waren nog geen vliegtuigen in het lucht-ruim en geen legervoertuigen die door de Dorpsstraat reden. Op dat moment was het dus in de hele omgeving nog zeer rustig en vredig, en kreeg men eigenlijk niet het vermoeden dat het helaas een oorlogstoestand was. Want op nog geen 75 kilometer afstand was de laatste dagen al zwaar tank-en mitrailleurvuur geweest, waren er soldaten gesneuveld en was er aan woonhuizen en legervoertuigen al veel vernield!

Daar hadden wij die ochtend echter nog geen weet van gehad. Daarvoor was de berichtgeving te schaars en de afstand te ver geweest. Wij wisten wel het één en ander, maar leefden verder in onzekerheid van de ene dag in de andere!!

Die weldadige rust van die ochtend duurde helaas niet zo heel lang. Dat veranderde opeens tegen negen uur. Toen begonnen plotzeling in de naaste omgeving de sirenes te loeien en daaruit konden wij opmaken dat er weer geallieerde vliegtuigen op komst waren. Dat loeien van genoemde sirenes was voor ons heus geen uitzondering, want de laatste weken was er vroeg of laat op de dag ergens wel luchtalarm, maar op een vroege zondagochtend was dit naar ik mij kon herinneren, nog maar heel sporadisch voorgekomen.

In die jaren had ik een verrekiijker aangeschaft. Dat had ik belangrijk gevonden met heel vaak die overvliegende geallieerde toestellen en andere minder duidelijke gebeurtenissen op enige afstand. Die kijker droeg ik de laatste weken bijna elke dag bij me, zodat ik er direct over kon beschikken als dat nodig moest wezen, om met de algehele toestand op de hoogte te kunnen blijven. Dus ging ik die ochtend naar binnen om deze te halen. Mijn broer Piet en ik waren met dat mooie weer al vroeg naar buiten gegaan en stonden, toen het luchtalarm gegeven werd, achter ons huis bij de schuilkelder, die wij diezelfde zomer daar gegraven hadden op ons erf.

Al betrekkelijk gauw vernamen wij zwaar vliegtuiggeronk vanuit het zuid-westen. Dus zette ik de kijker voor m'n ogen en keek in die richting. Inderdaad zag ik enkele formaties Dakota's in oostelijke richting vliegen. Zij vlogen in kleine formaties van 5 á 6 stuks en vlogen op geringe hoogte. Achter hen kwamen weer een 5tal en vlogen in de zelfde richting. Maar daar bleef het niet bij, want boven Veluws grondgebied waren ook formaties vliegtuigen waar te nemen.

Ook zij vlogen in oostelijke richting en kon door mijn kijker zien dat het viermotorige bommenwerpers waren. Ze vlogen in formaties van ongeveer vijfenveertig á vijftig stuks en dat bracht een enorm motorengeronk teweeg boven het rustige landschap. Maar de formaties leverden nog veel meer motorisch lawaai, want de bommenwerpers waren omgeven door vele jachttoestellen, die met grote snelheid het luchtruim om de bommenwerpers afzochten naar vijandelijke jagers.

Dit alles bij elkander genomen bracht het dus in die zondagochtend zeer veel activiteit in het luchtruim boven ons. Zo'n grote drukte in de lucht hadden wij op een zondagmorgen nog nimmer meegemaakt. Over het geheel werd het een monotoon geluid in het luchtruim en wij vroegen ons af, wat er op dat moment eigenlijk te gebeuren stond, want dit was toch wel iets bijzonders, op eens zoveel vliegtuigen van de geallieerde luchtmacht in de lucht. Er moest vast iets bijzonders aan de hand wezen!!

Enkele weken geleden waren er ook luchtaanvallen gedaan met vele bommenwerpers van de geallieerde luchtmacht. Maar het aantal was toen niet zo groot geweest dan op deze zondagmorgen. Men had toen het vliegveld Deelen gebombardeerd en een munitietrein bij het station van Wolfheze vanuit de lucht beschoten. Boven die plaats had het die middag nog lang gerookt.

Mijn broer was daar ooggetuige van geweest, want hij werkte tijdelijk in de bosbouw en was daar in de directe nabijheid in een bos aan het werk geweest. Samen met nog een groepje Duitse militairen had hij enige tijd dekking moeten zoeken in een doogstaande beek. Toen de beschieting begon waren deze soldaten de bossen in gevlucht om niet door kogels geraakt te worden en hadden Piet dus aangeraden plat te gaan liggen met zijn handen boven op het hoofd. Gelukkig had geen van hen iets opgelopen, maar de trein was volkomen uitgebrand.

Die ochtend van de zondag de 17de september was echter niet te vergelijken met de situatie van de luchtaanval op het vliegveld Deelen en de munitietrein bij Wolfheze. Want op die zondagochtend was het luchtruim in een half uur gevuld met grote en kleinere formaties bommenwerpers, die vanuit alle richtingen kwamen aangevlogen. Enkele formaties Dakota's kwamen zelfs vanuit oostelijke richtingen en lieten plotseling bommen vallen in de zuid-westelijke omgeving van Arnhem. Met een grote boog kwamen ze naar beneden en daarbij hoorden we een vreselijk vreemd geraas en enkele seconden daarna, de vreselijk harde explosies.

Er waren weer andere formaties bommenwerpers genaderd en lieten daar vlakbij ook weer bommen vallen - zij blonken in de zon. - Wat een hels lawaai om ons heen ; dit was 's zondags nooit voor- gekomen!!

Opnieuw hoorden we dat geraas van vallende bommen ; ditmaal nog dichterbij en wij vreesden het ergste. Wij, vader en moeder, die ook naar buiten gekomen waren en bij ons stonden en mijn broer en ik, lieten ons toen direct plat op de grond vallen, dat was op zo'n gevaarlijk moment wel het veiligst. men wist immers nog heel weinig van oorlogvoeren af. Alles wat er al reeds had plaatsgevonden was nog steeds verweg geweest. Nu hadden we opeens te maken gekregen met oorlogshandelingen vlakbij.

De bommen vielen echter verderweg dan wij gedacht hadden, dus stonden we op en keken om ons heen.

Richting spoorbrug over de Rijn bij Driel en ergens boven de Oude Rijksweg tussen Arnhem en Nijmegen, ter hoogte van de buurt - schap "De Klomp", stegen grote blauw-zwarte rookkolommen op.

Daar ergens bleken dus ook bommen neergekomen te zijn.

opeens hoorden we ook weer gerommel en gedonder vanuit het Noordwesten. Daar steeg opeens ook donkere rook omhoog, blijkbaar boven Wolfheze of daaromtrent. Het was voor ons natuurlijk alleen maar gissen, precies konden we het ook niet weten.

Toen, op een gegeven moment, het was even later geworden, hoorden wij op verschillende plaatsen bommen exploderen. Dat was in de richting van Nijmegen en Elst, maar ook opnieuw weer ergens bij de Oude-Rijksweg halverwege de dorpen Elden en Elst, want daar kwam dat zware donderende gedreun vandaan. We hoorden opeens ook met zware boordwapens mitraileren in de richting van de spoordijk tussen Arnhem en Nijmegen.

Overall werd op dat moment veel geschoten en gebombardeerd. Het was niet meer bij te houden wat en waar er precies geschoten en gebombardeerd werd. in de hele omgeving rookte , knalde en donderde het vreselijk. Overall in de omtrek hingen zwarte rookkolommen in de lucht. Geallieerde jachtvliegtuigen scheerden laag door het luchtruim en zij beschoten blijkbaar Duitse stellingen van het afweergeschut rondom de spoorbrug over de rivier de Rijn. Dát Duitse luchtdoelgeschut was opeens in actie gekomen toen er geallieerde toestellen in het luchtruim verschenen waren, maar juist dát werd nu met raketbommen bestookt en dit alles veroorzaakte een vreselijk kabaal.

Ook boven Wolfheze bleef het maar roken, knallen en dreunen en men kreeg het vermoeden dat er opnieuw munitie explodeerde.

Onze ouders stonden bezorgd naar dit alles te kijken. Voor die oudere mensen viel het heus niet mee zulk wreed geweld mee te moeten maken. Zij hadden natuurlijk nog nare herinneringen aan de oorlogsjaren van 1914 tot 1918.

En daar hadden mijn broer en ik toen heus wel begrip voor, want nu zaten we zelf ook in zo'n verschrikkelijke situatie....!

"Wie weet wat ons allemaal nog te wachten staat? Zoiets hebben wij hier in de oorlogsjaren nog niet meegemaakt." merkte moeder op. "Ik denk dat we de rustigste tijd achter ons hebben!"

"Dat kon wel eens gebeuren, want dit is nu wel een uitzondering met al dat bombarderen en dat beschieten vanuit de lucht. Er staat vast wel iets te gebeuren." zei Piet.

De lucht die in het begin van de dag zo mooi helder en blauw geweest was, was op dit ogenblik door een blauwachtige waas bijna geheel bedekt. Al die rook van het bombarderen was daar de oorzaak van en de lucht werd er flink door versomberd.

Vanuit het oostelijk deel van de Over-Betuwe kwamen opnieuw een 10 tal kleine formaties van ongeveer 5 bommenwerpers gevlogen. Enkele trokken in noordelijke richting over de Rijn. De rest vloog in de richting van Elst en Nijmegen.

Even later hoorden we dat daar ook al gebombardeerd werd, mogelijk op de luchtafweerstellingen en bunkers rondom de Waalbrug. In en nabij Elst hoorden we ook ergens bommen exploderen. Een moment later steeg boven beide gebieden opnieuw blauw-zwarte rook op. Enkele geallieerde jachttoestellen wierpen boven Arnhem en omgeving ook weer raketbommen af op één of ander strategisch object. We wisten natuurlijk nooit wáár precies.

Heel geleidelijk was het aantal bommenwerpers in het luchtruim minder geworden, maar waren er gevechtsvliegtuigen voor in de plaats gekomen. Deze scheerden met reuze snelheid en een gierend geluid laag over het landschap en opeens doken zij boven de spoorlijn omlaag. Meteen hoorden we het zware gestotter van de boordwapens en even plotseling stegen zij weer snel omhoog, om opnieuw in een duikvlucht een volgende salvo te geven en toen opeens waren ze ook weer net zo vlug verdwenen als zij verschenen waren op het strijdtoneel.

Daarna was het werkelijk veel rustiger geworden in het luchtruim boven ons. In onze naaste buurt konden we weer mensen met elkaar horen praten en andere dorpsgeluiden waarnemen.

"Zou ik nu eindelijk de kans krijgen om het eten klaar te gaan maken? Het wordt nu wel een beetje rustiger in de lucht!"

Vroeg moeder aan mij. Ik stond op de stoep bij de voordeur.

"Ik denk dat we het ergste gehad hebben, want het is nu wel wat rustiger om ons heen, dus ga maar gerust een lekker warm middagmaal bereiden." was mijn antwoord. Ik vroeg mij echter af, of het dan al werkelijk tegen twaalf uur liep? Ik keek even op de keukenklok en constateerde dat het bijna twaalf uur was.

Weer buiten gekomen zag ik enkele grote formaties geallieerde bommenwerpers vanuit het oosten, in westelijke richting vliegen. Ze waren tamelijk hoog en blijkbaar op hun terugweg naar hun basis, waarschijnlijk ergens in Engeland.

Toen de Duitsers ontdekt hadden dat de geallieerde gevechtstoestellen uit het luchtruim verdwenen waren boven het Betuws grondgebied, begon hun luchtafweergeschut plotseling hevig op de terugkerende bommenwerpers te schieten, maar deze vlogen wel op veilige hoogte, om niet geraakt te worden. Honderden luchtafweergranaten knalden hoog boven ons met veel geweld uit elkaar. Scherven vielen op de dakpannen en overal om ons heen. Piet en ik gingen vlug de keuken binnen, waar moeder drukdoende was met het middageten. Vader zat al in de huiskamer. Opeens was er vlakbij een hevige korte knal. Er was blijkbaar een afweerprojectiel te laat tot explosie gekomen ergens achter ons huis. Daar schrokken we wel even van.

Dat Duitse luchtafweergeschut, dat blijkbaar dicht bij de spoorbrug opgesteld stond, was bepaald nog niet door de geallieerde bombardementen en beschietingen uitgeschakeld, het bleef nog enige tijd afweergranaten het luchtruim in braken. En daardoor zat op dat moment het luchtruim vol met zwart-grijze wolkjes, ontstaan door de geexplodeerde afweergranaten.

Doch weldra waren de bommenwerpers, die op veilige hoogte vloegen, uit ons zicht verdwenen. Wij hoopten dat zij behouden op hun basis zouden terugkeren.

Piet en ik waren weer buiten en stonden naar de terugkerende bommenwerpers te kijken; wat vlogen ze hoog! Opeens zagen we enkele reepjes zilverpapier naar beneden dwarrelen. Daar hadden wij al vaker kennis mee gemaakt. Die waren ongeveer 30 cm lang, 2.5 cm breed en aan de ene zijde waren ze dofzwart en de andere zijde zilverachtig, het leek wel echt zilverpapier.

Die reepjes werden door de geallieerde vliegers uit hun toestellen geworpen en werden gebruikt om de Duitse radarinstallaties in de war te brengen. Zij werden door de geallieerden, Window's genoemd. We hadden er al vaak heel wat omlaag zien komen uit het luchtruim. Plotseling kwam er een hele bos omlaag ter grootte van een handomvang. We liepen meteen naar de plaats waar we dachten dat hij was neergevallen. Maar waarschijnlijk speelde hier het gezichtsbedrog weer parten, want hoe wij ook zochten, we konden deze bundel nergens vinden. Dus keerden we naar huis terug, want moeder zou nu het eten wel klaar hebben staan.

Die gedachten waren juist geweest, moeder stond al klaar om ons te roepen. Wat was het nu weer rustig in het luchtruim!!

We gingen aan tafel, maar hadden amper enkele minuten gezeten, toen er opeens een tiental Typhoons (Engelse gevechtsvliegtuigen) vanuit het westen laag over het landschap scheerden in de richting van de spoorlijn Arnhem-Nijmegen, dus in oostelijke richting vlogen en gaven daar enkele salvo's uit hun zware boordwapen en dit herhaalde zich enige malen.

Wat was dat een zeer irritant en moordend geluid. De ene na de andere salvo knetterde door het luchtruim en het gieren van de snelle gevechtstoestellen was onheilspellend. Soms geheel onverwacht stegen ze opeens bijna loodrecht omhoog, om daarna weer opnieuw met een ijzingwekkende snelheid in duikvlucht, enige salvo's af te geven. Dit herhaalde zich enige keren en dan opeens keerden de toestellen met grote snelheid in de richting vanwaar zij gekomen waren.

Wij hadden het vermoeden dat zich daar langs de spoordijk Duitse stellingen bevonden, die daar uitgeschakeld waren door deze zeer snelle Typhoons.

Die waren dus opeens weer verdwenen en was gelukkig de rust in het luchtruim boven ons dorp teruggekeerd. Dus gingen we opnieuw naar binnen om ons middagmaal verder te gaan nuttigen. Dit alles had zich maar in enkele ogenblikken "afgespeeld", dus was het eten gelukkig nog niet koud geworden.

Tijdens ons gesprek aan tafel, waren we het er alle vier over eens, dat er vast iets bijzonders stond te gebeuren, want zoveel gevechtsactiviteit op één voormiddag, had er in de vier oorlogsjaren in onze omgeving nog nooit plaatsgehad. Maar op deze manier was er wel beweging aan het luchtfront gekomen.

Na de warme maaltijd gingen Piet en ik naar buiten om een lekker plaatsje in de zon op te zoeken. De wazige lucht was geleidelijk opgeklaard en dus scheen de zon weer normaal.

Na een half uurtje gezeten te hebben liepen we langs ons huis heen naar het achtererf en bleven we bij de schuilkelder staan. Menigeen had er in het begin van de zomer één gegraven, je wist immers nooit wat er in zo'n situatie opeens voor een gevaarlijk moment plaats kon hebben, dus had men er één aangelegd uit voorzorg. Al hoopten de meeste Betuwnaren, dat hun woongebied niet meegesleurd zou worden in de komende oorlogshandelingen. Want dát ons iets bijzonders te wachten stond, waren we vast van overtuigd, gezien het enorme grote Britse leger dat verder aan het oprukken was vanuit Noord-Brabant in noordelijke richting. Het was zo geen hoopgevend vooruitzicht, want de bevrijding van de Betuwe kon dan wel eens duur betaald moeten worden. Als men naar het goede verlangt, kan het kwade zich eveneens presenteren!!

Toen wij daar zo bij de schuilkelder een ogenblik met elkaar stonden te praten, deed de zon heerlijk warm aanvoelen. 't Was de laatste tijd nog steeds mooi zomers weer geweest en ook die middag konden wij er nog heerlijk van genieten.

Maar die situatie duurde helaas niet zo lang meer..... Want plotseling hoorden wij weer zwaar motorengeronk van naderende vliegtuigen vanuit zuid-westelijke richtingen.

Ik ging gauw even naar binnen om m'n verrekijker te halen en zag in de keuken dat het bijna twee uur was. We gingen aan de westzijde van ons huis staan, daar konden we beter van ons af kijken in de richting vanwaar de vlieguigen op komst waren. Toen ik even later door de kijker keek, zag ik inderdaad weer viermotorige bommenwerpers naderbij komen vanuit het gebied boven de Midden-Betuwe (Hemmen, Zetten, Randwijk). Zij koersten in een iets noord-oostelijke richting; steeds meer kwamen er in zicht, maar er waren echter ook andere modellen bij die ik nog nooit eerder gezien had. Zij hadden een veel langere neus, de vleugels waren langer en smal en de romp was veel vierkanter dan de normale modellen. Ik vond het een vreemd soort toestel en gaf daarom de kijker aan mijn broer, dan kon die ook een vergelijking maken; twee weten er altijd meer dan één!

"Die vreemde modellen dat zijn zweefvliegtuigen of Gliders, die hebben geen motoren, maar worden door een staalkabel getrokken door een viermotorige bommenwerper!" wist hij te vertellen.

"Hier, kijk zelf maar, dan kun je alles heel duidelijk zien," zei hij en gaf mij de verrekijker terug.

Toen ik dan opnieuw door de kijker keek, zag ik dat Piet gelijk had. Het zweefvliegtuig was met een kabel verbonden aan het viermotorige toestel dat haar voorttrok door het luchtruim.

Toen de toestellen ongeveer het gebied naderden boven Renkum en Heelsum, werden de kabels losgegooid door de zweefvlieger en daalden zij vrij snel, met de neus schuin naar beneden gericht, naar de aarde.

De viermotorige toestellen die hen getrokken hadden en hun "vracht" kwijt waren keerden in een grote boog, met donderende motoren over ons heen terug naar hun basis. Vele, ja vele tientallen zweeftoestellen (Gliders) zagen wij op deze beschreven manier landden en bij dit grote gebeuren hadden wij niet één keer horen schieten. Mogelijk kan dat aan de windrichting gelegen hebben, dit is natuurlijk niet uitgesloten. Maar bij ons in Driel hebben wij in elk geval niet één schot horen lossen.

De wind kwam die dag uit noord-oostelijke richting.

Maar wat wij wel uitzonderlijk vonden was dat we in elk geval niet één Duits jachtvliegtuig door het luchtruim zagen scheren bij deze operatie. Dat was vaak in andere situaties juist wel zo, dus waarom toen niet?? En dát vonden wij opmerkelijk vreemd. In zeer korte tijd waren de Gliders ter aarde gedaald. We waren de mening toegedaan dat deze operatie daarmee ten einde was, maar daar vergisten we ons in.

Nadat de Gliders uit het luchtruim verdwenen waren, hoorden we opnieuw het monotone geluid van naderende vliegmachines.

Via de verreijkijker zagen we grote formāties transportvliegtuigen naderen, ongeveer via de zelfde route als hun voorgangers. We meenden een vervolg te zien van het landen van Gliders, maar dat was hier niet van toepassing. Want toen de formaties ongeveer ter hoogte gekomen waren boven de vorige landingsterreinen zagen wij opeens zo'n groots schouwspel dat we nog niet te zien gekregen hadden; zulks zouden we ook nooit meer te aanschouwen krijgen. Het was in één woord iets unieks!!

Want in een ommezien van een korte tijd hingen er honderden en enkele ogenblikken later, wel duizenden parachutes in het lucht-ruim boven de bossen van de Veluwezoom, in een kleurenmengeling van grijs, groen, geel rood, oranje en wit.

Het bleef wel een uur lang aan het af en aanvliegen. Steeds werden er parachutes afgeworpen. Aan sommige werden tenen manden afgeworpen, aan andere, langwerpige, ronde containers en later heel veel manschappen. Maar vanaf enige afstand was het allemaal niet zo precies bij te houden. Wel vroegen wij ons af wat dit toch eigenlijk allemaal te betekenen had. Had het mogelijk met een soort invasie te maken, of waren het alleen maar luchtlandingen? We konden er geen hoogte van krijgen. Maar misschien stonden deze luchtlandingen in verband met al het bombarderen en beschietingen van deze ochtend?? Want wie had toen kunnen denken dat zoiets plotseling plaats kon hebben en dan nog wel zo betrekkelijk dichtbij.

Toch vonden we het zeer bedenkelijk, dat zo'n groot gebeuren mogelijk geweest was in het nog volledige, door Duitsland bezette gebied en dat daar totaal niet op gereageerd was, door geen enkel stuk geschut, of geen enkel Duits gevechtsvliegtuig.

Dat er mogelijk wel geschoten is, wat wij niet gehoord hebben, kan natuurlijk, heel begrijpelijk, aan de windrichting gelegen hebben, maar een Duits gevechtstoestel hadden we toch in vele gevallen opgemerkt moeten hebben.

Wanneer deze luchtlanding ergens had plaatsgevonden in de provincie Noord-Brabant, waar al een groot gebied door de geallieerde strijdkrachten bevrijd was, hadden deze parachutisten met de geallieerde legers, die daar nog steeds verder oprukten, gezamenlijk de strijd aan kunnen binden tegen de Duitsers. Die handelwijze zou nog wel te begrijpen geweest zijn, maar in deze situatie waren de neergelaten parachutisten helemaal op zichzelf aangewezen en liepen zij ook nog groot gevaar, dat ze door de Duitsers omsingeld zouden kunnen worden.

Steeds weer opnieuw werden er parachutes neergelaten boven de landingsterreinen van de Renkumse-en Heelsumse heidevelden, maar wat er precies aan bevestigd was, konden we soms niet al te goed waarnemen.

Hoge boomgroepen van de bossen der Veluwezoom belemmerden dan het uitzicht in die richting. Dat alles ging echter heel snel en hadden wij eigenlijk geen ogen genoeg om het geheel bij te kunnen houden. Zulk een grote gebeurtenis zouden wij wellicht nooit meer te zien krijgen. Dat alles bij elkaar had natuurlijk heel veel indruk op ons gemaakt.

Bijna elk transporttoestel vloog op de terugweg in een zeer grote boog over Betuws grondgebied en vele kwamen soms laag over ons dorp. We zagen de springluiken nog open staan aande zijkant van het toestel.

De transporttoestellen werden ook op hun terugweg nog geescorteerd door een enkel jachtvliegtuig. Eindelijk was aan de aanvoer van de transportvliegtuigen een einde gekomen. Na al deze activiteiten in het luchtruim was er gelukkig weer rust ontstaan boven ons gebied, maal blijkbaar niet op de begane grond. Want vanuit de richting Heelsum en Doorwerth konden we geweer- vuur waarnemen. We hoorden eerst enkele korte knallen, dus werd daar met karabijnen geschoten. Al gauw werd dat gevolgd door het gestotter van een zware mitrailleur, maar dat had nog wel plaats op enige afstand.

Dat schieten nam wel gauw toe en het veranderde ook van richting en het kwam steeds meer dichterbij. Een lichter kaliber mitrailleur was op een gegeven moment in een duel geraakt met een zwaardere en daar tussendoor knalden steeds enkele karabijnen kortaf. Meerdere mitrailleurs lieten zich horen en dat was voor ons een bewijs dat de gelandde parachutisten in contact gekomen waren met Duitse legereenheden.

Daar gingen wij, m'n broer en ik, even verder over napraten. We vreesden op deze manier omsingeld te worden door gevechten tussen de Duitsers en de parachutisten, die deze middag geland waren op de renkumse- en de Heelsumse heidevelden, noordelijk van de grote rivieren en Duitse legereenheden en legeronderdelen van het opkomst zijnde Britse Tweede Leger, die al reeds zeer felle gevechten geleverd hadden, zuidelijk van deze grote rivieren. Als deze grote legereenheden van beide partijen, in de komende dagen verder op zouden rukken, kon daardoor ons Betuws grondgebied wel eens onder de voet gelopen worden door vriend en vijand en werd de Betuwe meegesleurd in de grote strijd om de eindoverwinning. En daar begon het al heel goed op te lijken, want op dat moment waren er al Duitse legeronderdelen in verschillende plaatsen van de Betuwe gelegerd.

Zouden zij de helpende hand uit gaan steken naar de Duitsers, die nu verdreven dreigden te worden door de ophanden zijnde gevechten met de parachutisten, zou de strijd verder escaleren.

Dat waren natuurlijk nog maar pure veronderstellingen, toch zat er op het moment wel een eventuele dreiging in het verschiet. We moesten echter ook weer niet té pessimistisch worden, dat was toen ook nog niet nodig, maar vooruitzien is een leerzame gewoonte; dat kan nimmer nadelige gevolgen hebben.

Wij gaan weer verder met het beschrijven van het verloop van de strijd in de Heelsumse-en Doorwerthse bossen, tussen de reeds gelandde parachutisten en Duitse legereenheden.

Volgens onze veronderstellingen trokken de geallieerde parachutisten die enkele uren geleden geland waren op de Renkumse-en Heelsumse heidevelden, vanaf Wolfheze en Heelsum via de Wolfhezerweg en de Utrechtseweg in de richting van Oosterbeek. Dat het geallieerde parachutisten waren wisten we al zeker, dat hadden wij immers al kunnen ontdekken aan de nationaliteitstekens der transporttoestellen.

Wat we echter nog niet wisten was, wat het eigenlijke doel van deze luchtlanding geweest was, maar dat zouden we deze avond nog wel te weten komen via de Engelse radiozender Radio-Oranje. We konden al goed waarnemen nu dat de parachutisten Oosterbeek meer en meer naderden, want het schieten kwam steeds dichterbij. Meerdere mitrailleurs lieten zich horen en ook een enkel stuk veldgeschut mengde zich in de strijd. Plotseling werden we geconfronteerd met enkele vreselijke harde knallen die volgden op tergend gierend geluid. Na die knallen was de luchtdruk zo hevig dat daardoor bij ons in Driel onze broekspijpen tegen de benen gedrukt werden en dat nog wel op een afstand van vier á vijf kilometer, in een rechte lijn natuurlijk. Wij vermoedden dat dit een bijzonder stuk geschut geweest moet zijn van Duitse makelij. Veel later werd ons verteld dat het een soort nevelwerper geweest kan zijn, maar zeker wist men dit echter ook niet. Volgens onze berekening moet dat ergens opgesteld gestaan hebben in de naaste omgeving van de J. P. Heijestichting en de splitsing bij de Wolfhezerweg, of daar omtrent.

De strijd wakkerde geleidelijk aan en het schieten verplaatste zich, dat hoorden we nu ook uit andere richtingen, bijvoorbeeld vanuit de omgeving De Bilderberg, een landgoed westelijk van Oosterbeek. Maar ergens achter de uitspanning "De Westerbouwing" werden ook al geweerschoten gehoord. Dus verplaatsten de gevechten toch nog vrij snel. Blijkbaar ondervonden zij op dat ogenbliktoch nog niet zoveel tegenstand van de Duitsers. Als dát zo door zou blijven gaan.....! Wij wisten echter nog steeds niet waar deze landing toe bij moest dragen.

Er waren weer enkele uren voorbij gegaan en het begon geleidelijk aan al een beetje te schemeren. Blijkbaar waren de parachutisten in die tijd al zover gevorderd dat ze al door Oosterbeek trokken. Toen was de bevolking daar blijkbaar de mening toegedaan dat zij al bevrijd was, want opeens konden we hen heel duidelijk horen zingen. Dat was dus allemaal nogal vlot gegaan en bijna zonder veel slag of stoot.

De Duitse legeronderdelen die zich ook hier en daar in de Betuwe bevonden, hadden tot nu toe nog niet de helpende hand uitgestoken naar hun soortgenoten, die op dat moment in gevechten gewikkeld waren met de gelandde parachutisten.

Buiten begon het al wat kil en vochtig te worden, daarom gingen wij naar binnen. Moeder ging voor koffie zorgen, al was het dan voor een groot deel surrogaat. Het liep tegen acht uur en dus gingen we luisteren naar Radio-Oranje.

Er werd verteld dat er diezelfde middag luchtlandingen geweest waren op Nederland grondgebied. Er zouden boven de heidevelden van Renkum, Wolfheze en Heelsum honderden zweefvliegtuigen geland zijn, daarna vele honderden parachutes afgeworpen met munitie, medicamenten, levensmiddelen en andere bevoorradings. Meteen daarna waren ruim tienduizend Engelse parachutisten neergelaten van de Eerste Engelse Luchtlandingsdivisie.

Deze luchtlanding was bedoeld om te proberen zo vlug mogelijk de verkeersbrug bij Arnhem op de Duitsers te veroveren. Dan zou het Britse Tweede Leger, dat op komst was, daar meteen gebruik van kunnen maken, om verder op te kunnen rukken in Noordelijke en Oostelijke richtingen.

De Duitse legeronderdelen die zich dan nog in het westelijk deel van Nederland bevonden zouden op die manier afgesneden worden,

van de hoofdmacht en zou er voor hen geen andere keus meer zijn dan zich over te geven aan de geallieerde legers.

In Noord-Brabant en in de omgeving van Groesbeek, in het Rijk van Nijmegen, zouden ook zweefvliegtuigen en Amerikaanse parachutisten geland zijn, die moesten proberen de Brug bij Grave en de Waalbrug bij Nijmegen in handen te krijgen en zich daarna ook aansluiten bij de oprukkende Engelse Legereenheden die in het zuidelijk deel van Nederland oprukten in de richting van de grote rivieren.

Dat waren dus weer hoopgevendende berichten voor ons en voelden optimistische gevoelens in ons opkomen! Was het dan toch nog mogelijk dat we misschien zeer spoedig bevrijd zouden zijn?? Met die gedachten in het vooruitzicht gingen wij die avond slapen. Het was voor ons een zeer spannende dag geweest en dus sliepen wij al vrij spoedig.

Volgens onze buren ons de volgende ochtend vertelden, was er die nacht toch nog wel tamelijk veel geschoten in Oosterbeek, aan de noordzijde van de rivier de Rijn. Maar wij hadden daar die nacht niet veel van gehoord.

Maandag de 18de september 1944.

De gelandde parachutisten raken in Oosterbeek slaags met de Duitsers. Maar ondanks dat, slagen de parachutisten erin, na enkele dagen van zeer felle gevechten, toch door te dringen tot de noordelijke op-rit van de verkeersbrug bij Arnhem. Helaas krijgen zij daar te maken met Duitse tegenaanvallen, waaraan ook tanks deelnemen. Tegen dat zwaar legermateriaal zijn zij echter niet bestand en zijn zij genoodzaakt terug te trekken tot het Engelse Hoofdkwartier rondom het Landgoed Hartenstein in Oosterbeek.

Wij, ons gezin, werden die ochtend al tamelijk vroeg wakker door het gestotter van enkele lichte-en zware mitrailleurs. Om beurten en soms ook wel tegelijk werd er gevuld. We hoorden ook het schieten van geschut, dus was daar de strijd weer vroeg losgebarsten. Daar was opeens een oorlogssituatie ontstaan, voor ons een oorlogssituatie op enige afstand. Na het ontbijt gingen Piet en ik naar buiten, we waren eigenlijk een beetje uit ons gewone doen geraakt. Ineens waren we in een geheel andere omstandigheid terecht gekomen. Vader en moeder waren ook uit het ritme van hun dagelijkse bezigheden geraakt. Ook de sfeer om ons heen was op dat moment merkbaar anders geworden. Het voelde aan, alsof we een tijdlang van huis geweest waren, alles leek anders!! De dag van gisteren leek wel twee dagen te hebben geduurd en het hele gebeuren had natuurlijk heel veel indruk op ons gemaakt en dat zou wel eens heel, heel lang in ons geheugen kunnen blijven! Wij zouden deze dag wellicht nimmer meer vergeten....!

Op dat ogenblik voelden Piet en ik ons een beetje doelloos. Wat zouden we nu eigenlijk moeten doen?? Van werken zou nu wellicht niet veel meer komen, ook al was ik zelf werkzaam op een tuinderij in Driel, aan de zuidzijde van de Rijn, maar aan de noordzijde daarvan was een oorlogstoestand ontstaan. En juist dáár was mijn broer al enkele maanden werkzaam in de bosbouw. Dat was nu natuurlijk allemaal stil komen te liggen en als dat op dit moment niet het geval zijn zou, bleef mijn broer toch thuis.

Je ging natuurlijk niet onnodig het gevaar opzoeken, dat zou helemaal waanzinnig wezen!! En niemand zou hem dit ook ooit kwalijk nemen. Op de meeste bedrijven daar zou ook wel niet meer gewerkt worden, dat was natuurlijk logisch.

Zelf had ik 's zaterdags ook nog gewerkt op de tuinderij van de familie Schrijver, maar onder deze omstandigheden zou mijn werkgever dat van mij ook wel niet verlangen.

Toch voelde ik mij op dat ogenblik wel verplicht om naar de familie Schrijver te gaan al zou er toch niet gewerkt worden.

Want er hadden nu oorlogshandelingen plaats op slechts enkele kilometers afstand.

Op dat moment werd daar weer tamelijk veel geschoten met zware en lichte mitrailleurs, maar het geschut had zich ook in de strijd gemengd, dus konden de gevechten wel eens flink escaleeren en kon het wel eens een gevaarlijke toestand worden in onze omgeving, want door de gebeurtenissen van gisteren voelden wij ons onzeker. We waren er immers niet op voorbereid geweest. Ook vader en moeder vonden het een zenuwachtige situatie worden. "Wat zal er nu weer boven ons hoofd hangen, wie weet wat voor onheil ons te wachten staat?" zei moeder en ze zuchtte toen zij die woorden uitsprak.

"Dat zal helemaal afhangen hoe de strijd in Oosterbeek verloopt. Misschien hebben de Engelse parachutisten de verkeersbrug bij Arnhem al tamelijk gauw op de Duitsers veroverd. Want daar gaat het hoofdzakelijk om, dan is de strijd beslist." was Piet van mening en we hoopten dat het zo zou verlopen.

"Maar wat gaat er gebeuren als de parachutisten daar niet in zullen slagen? De Duitsers staan er niet voor bekend, dat zij alles zo maar uit de hand zullen laten nemen." zo reageerde vader en die kende de Duitse mentaliteit, want vader had vroeger heel wat met Duitsers omgegaan.

"Misschien komen wij vandaag méér te weten." was het korte antwoord van mijn broer.

Op dat moment werd er verder door ons niet meer over gesproken.

Zoals ik mij al had voorgenomen, ging ik even bij de familie Schrijver kijken. Mijn broer bleef thuis bij onze ouders. Ik haalde de fiets uit de schuur en reed er heen.

Schrijver stond voor zijn huis en zag mij aankomen. Hij kwam meteen naar mij toe. Aan zijn houding zag ik direct, dat hij ook onder de indruk was van de gebeurtenissen van de vorige dag. Op dat zelfde ogenblik gierden er enkele Duitse jachtvliegtuigen door het luchtruim boven ons. Wat waren ze weer actief nu er geen geallieerde jachttoestellen in de buurt bleken te zijn.

Ze moesten de bewoners van de Betuwe zeker nog even aantonen dat ze nog wel attent waren. Dat waren ze ook nog wel, maar ze waren ook vreselijk bevreesd voor de geallieerde gevechtsvliegtuigen. Wanneer deze aanvallen deden vanuit de lucht, blaften de kanonnen van het Duitse luchtdoelgeschut vaak honderden afweerprojectielen het luchtruim in, maar jachtvliegtuigen bleven dan wel aan de grond. Die ervaring hadden wij de laatste maanden wel opgedaan.

Schrijver en ik praatten een ogenblik over de algehele toestand en vooral over de luchtlanding van gisteren. Toen liep hij naar de buitendeur en vroeg mij of ik mee naar binnen ging, want hij was van mening dat de koffie wel gereed zou zijn. Daar hield hij nogal van. Ik voor mij heb er nooit zo veel om gegeven. Tijden het koffiedrinken vroeg hij, of ik die middag bij hen wilde blijven met het middagmaal.

"De jonste meisjes zijn nog tamelijk jong en als er plotseling iets bijzonders gebeurd, sta ik er met mijn vrouw alleen voor. Dan lopen zij misschien van schrik verschillende kanten uit en hebben wij er geen oog meer op!" Aldus was zijn vraag.

Ik had daar wel begrip voor want er waren zeven kinderen in dat gezin, waarvan de jonsten 5, 6 en één van ruim 7 jaren waren. Die wisten natuurlijk nog niet van gevaar af.

"Ik wil dat best doen, want ik kan goed begrijpen dat het moeilijk is om die kinderen tegelijk in de gaten te houden. Wij zijn trouwens ook geen vreemden meer voor elkaar, dus blijf ik hier eten. Maar dan ga ik nu wel even naar huis om het tegen mijn ouders te zeggen. Dan weten zij er ook iets van." zei ik.

Dus ging ik even naar huis terug en vertelde waarvoor ik gekomen was. Daar hadden ze meteen begrip voor. Ik bleef een ogenblik praten en toen vertelden m'n ouders, volgens de berichtgeving van Radio-Oranje, dat de parachutisten goede vorderingen gemaakt hadden. Wel zouden zij felle tegenaanvallen ondervonden hebben van de Duitsers, toen zij Oosterbeek probeerden door te trekken, op weg naar Arnhem. En helaas waren er ook al verscheidene slachtoffers gevallen-

Het Britse Tweede Leger dat in Noord-Brahant oprukte in de richting van Arnhem, was alweer opnieuw tot staan gebracht door Duitse tegenaanvallen in de flank van de aanvoeroute. En dat opont-houd werd natuurlijk een probleem voor de Engelse parachutisten die in Oosterbeek vochten en daar de zo nodige hulp verwachtten van juist dat grote Britse leger.

Dat waren dus bepaald niet zulke hoopgevende berichten, maar we bleven optimistisch en hoopten toch nog steeds op een speedige bevrijding!!

Toen ging ik weer terug naar de familie Schrijver in de voormalige Molenstraat waar het gezin woonde. Ik wenste ze thuis smakelijk eten en zei, dat ik in de namiddag nog wel even terug kwam. Inmiddels zat het gezin Schrijver al op mij te wachten. Na de middag gingen Piet en ik naar de Rijndijk om vandaar in de richting van Oosterbeek te kijken of we iets bijzonders konden zien van de oorlogshandelingen.

Voor de veiligheid hielden wij ons beneden het dijkoppervlak, omdat de kans bestond dat we door de Duitsers beschoten zouden kunnen worden, als zij ons daar zagen. We konden immers door hen als spionnen aangezien worden.

Wij konden al heel gauw waarnemen dat er een stuk veldgeschut projectielen afvuurde in de richting van de verkeersbrug bij Arnhem. steeds als er geschoten werd steeg er een grijze rookwolk op ergens vlakbij het zeer oude historische kerkje aan de Benedendorpsweg in Oosterbeek.

En iedere keer als er vanaf dat punt geschoten werd zagen we daar die rook boven de bomen opstijgen, die er rondom dat kerkje stonden. Maar we zagen op datzelfde moment nog meer.

Wat verderweg, maar wel ongeveer in de zelfde richting, hing op eens een roodachtige stofwolk boven de huizen van Oosterbeek.

En plotseling hoorden we ook een tamelijke harde knal. Even later opnieuw zo'n knal en zagen we gelijk weer een rode stofwolk. Ook hoorden we geschut vanuit een punt ergens in de omgeving van het dorpje Elden of ergens in die omtrek. Precies konden wij dit ook niet berekenen. Maar wel hoorden we het vuren van een geschut en gelijk zagen we dan weer een stofwolk.

Nadat zo'n wolk even later opgetrokken of verwaaid was, konden wij waarnemen wat het doel van dit schieten was. Dat was namelijk de watertoren van Oosterbeek. Blijkbaar beschouwden de Duitsers dat bouwwerk als een waarnemingspost (uitzichtpunt) voor de Engelse parachutisten. Vandaar dus dat deze watertoren beschoten werd. Toen dit na enige malen had plaatsgehad, was deze toren al tamelijk ingekort en na nog enkele granaat-explosies stond alleen het ondereind nog overeind en was de toren ongeveer op gelijke hoogte van de huizen die er naast stonden.

Afijn, dat hadden we ook weer gezien en dus gingen we naar huis. Daar waren we echter amper, of we hoorden weer vliegtuigen in het luchtruim. Het bleken opnieuw transporttoestellen te zijn die ook weer parachutes af gingen werpen, maar deze keer wel veel dichterbij het centrum van Oosterbeek. Nu echter verliep dat niet zo rustig als gisteren. Op dat moment waren de Duitsers zeer actief en schoten zij hevig op de aanvliegende vliegtuigen die het daardoor zeer moeilijk kregen.

Op dat moment begrepen wij heel goed waarom er gisteren in de voormiddag zoveel beschietingen waren geweest vanuit de lucht door geallieerde vliegtuigen. Hun doel was natuurlijk om zoveel mogelijk Duitse luchtafweerstellingen uit te schakelen. Dan immers, zouden de zweefvliegtuigen en de parachutisten veel minder weerstand ondervinden bij hun landingen.

Piet en ik bevonden ons even later in het centrum van ons dorp. Daar vertelde ons een kennis en die had men natuurlijk veel in je eigen woonplaats, dat er Engelse soldaten op de Rijndijk stonden met een jeep en een aangekoppeld stuk veldgeschut. De bemanning bestond ongeveer uit 7 soldaten, het kunnen er ook wel 8 geweest zijn, het was maar een schatting.

Wij gingen er meteen heen, want enigszins nieuwsgierig waren we wel, want we hadden nog geen Engelse militairen gezien sinds het oorlog was. Nu hadden we dus een kans.

Toen we onderaan bij de oprit naar de dijk kwamen, zagen we iets verderop een groep dorpsbewoners bij elkaar staan op de Rijndijk. Wij liepen ook de dijk op en zagen er ook de genoemde jeep staan met een aangekoppeld geschut en ook het groepje Engelse militairen. Zij behoorden bij een zweefvliegtuig.

We hoorden daar vertellen, dat zij door een noodlanding genoodzaakt geweest waren ergens te landen op een stuk bouwland van een boer, Jurrius genaamd, tussen de voormalige Hemmensezandweg en de Wageningsestraat, onder het kleine Betuwse dorpje Randwijk. En om niet direct door de Duitsers gevangen genomen te worden, had de bemanning heel vlug de jeep en het geschut uit het zweefvliegtuig gereden en was daarmee via Heteren over de Rijndijk naar Driel gereden. Daar waren ze gestopt en hadden gevraagd of ze vandaar naar hun gelande kameraden in Oosterbeek konden rijden. Enkele dorpsgenoten van ons namen het op zich, om hen de weg te wijzen naar het welbekende Drielse Veer. Want daar zouden zij moeten overvaren met de veerpont, om bij hun kameraden in Oosterbeek te komen.

De soldaten deelden chocolade en sigaretten uit en vertrokken daarna naar hun uiteindelijke bestemming, met enkel inwoners van Driel als gids.

Toen zij in Driel waren aangekomen, waren ze gestopt schuin tegenover de zeer oude boeren-woning (een Gelders type) van de familie G. Krebber. Twee dochters van hem wonen daar nog steeds (2001), maar dan wel in een herbouwde woning, want het oude pand was in het laatste jaar van de oorlog, 1940-1945, totaal vernield. In het begin van de jaren vijftig ongeveer is het weer herbouwd en jaren later weer verbouwd.

Nadat de jeep met de bemanning weggereden was naar het Drielse Veer, trokken de mensen uit Driel ook weg, een ieder naar zijn of haar eigen huis. Daar waren mijn broer en ik ook bij.

Thuis hebben we nog een ogenblik gesproken over de noodlanding van het Engelse zweefvliegtuig in Randwijk. Daarna ging ik al gauw naar de familie Schrijver in de toenmalige Molenstraat terug. Daar vertelde ik wat mijn broer en ik die middag zoal gezien en meegemaakt hadden. Daar keken zij wel even van op. Toen vroeg Schrijver, of ik daar mee bleef eten en of ik de komende nacht daar ook wilde blijven slapen, met het oog op eventueel gevaar dat zich voor zou kunnen doen. Daar stemde ik direct mee in, want thuis kon ik wel gemist worden, want Piet was nu ook thuis, dus waren onze ouders niet alleen.

Even later was de broodmaaltijd gereed en gingen we allen aan tafel. We hadden de hele dag al horen schieten in Oosterbeek en er werd daar nóg steeds geschoten. De wind was de hele dag al Noord-Oostelijk, dus konden we dat goed waarnemen.

De kleinste kinderen zaten zo nu en dan angstig om zich heen te kijken en dan was goed te begrijpen, want wat weet een kind van oorlog af?? Wij ook amper, want we hadden ook nog geen oorlog meegemaakt op zeer korte afstand. Nu wel, want op ruim enkele kilometers afstand waren oorlogshandelingen in volle gang!

Toch waren er tot nu toe vanuit de Betuwe nog geen Duitse hulp-troepen naar het front in Oosterbeek gestuurd, wat wij eigenlijk wel verwacht hadden.

Maar het kon ook zijn, dat de Duitsers hun troepen niet uit de Betuwe weg gingen halen, omdat natuurlijk het Britse Tweede Leger in aantocht was, want dat zou, naar onze mening, wel niet meer zo lang op zich laten wachten. Als dat allemaal zo zou verlopen als wij dachten, zag het er in de komende tijd niet zo mooi uit voor de Betuwse bevolking. Want dan zouden we hier midden tussen de gevechten komen te zitten van een paar grote legers-machten en werd het Betuws grondgebied misschien wel automatisch meegesleurd in de totale oorlog. En juist dát was geen mooi vooruitzicht voor ons (de Betuwse bevolking).

Toen het eenmaal tijd was geworden om te gaan slapen, was het schieten in Oosterbeek wel iets minder geworden.

Voor alle veiligheid sliepen wij die nacht in de slaapkamer die op het zuiden lag. Daar lagen we in elk geval buiten het bereik van de verdwaalde geweer-en mitrailleurkogels, die men vanuit de Noordelijke richting, Oosterbeek, verwachten kon. Want die dag waren er al verscheidene "verdwaalde kogels" tegen de achtergevel van het woonhuis geslagen.

Die lag aan de Noordzijde, dus aan de Oosterbeekse kant, waar wij ons zo min mogelijk ophielden. Ook overdag, als het mooi, zonnig weer was, verbleven wij zoveel mogelijk aan de zuidkant van het woonhuis.

Wanneer we gingen slapen, werden er matrassen op de vloer van de slaapkamer gelegd, zodat de kamer één slaapruimte was geworden. Mocht zich een eventuele gevaarlijke situatie voordoen, hadden wij meteen alle kinderen bij elkaar.

Maar gelukkig gebeurde er die nacht voor ons niets bijzonders, we hadden tamelijk goed geslapen, ook al werd er soms wel veel geschoten. Maar dat was o.i. alleen maar om de vijand op enige afstand te houden, want Oosterbeek was nogal tamelijk dicht bevolkt, dus gevaarlijk om op patrouille te gaan.

Omdat ik voor mij in een vreemde slaapkamer sliep, was ik die ochtend al betrekkelijk vroeg wakker geworden. Of het gekomen was door overvliegende vliegtuigen of door het gestotter van een zware mitrailleur, die niet zo heel ver weg enkele vuursalvo's gelost had, dat wist ik ook niet. Maar ik stond wel voorzichtig op en ging evenzo ook even buiten kijken, of ik ook iets bijzonders kon constateren. Opnieuw hoorde ik een mitrailleur een vuurstoot van kogels afgeven en dat geluid kwam wellicht uit de richting van de spoorbrug, over de rivier de Rijn, tussen Oosterbeek en Driel. Zeer goed oplettend keek ik om mij heen of ik ook iets verdachts zag, toen keek ik om de hoek van het huis daarheen, vanwaar ik een machinegeweer had horen schieten, maar kon niets apart ontdekken. Er volgde opnieuw een vuurstoot, die afkomstig was uit de naaste omgeving van de boerderij "De Vogelenzang". In die richting stond echter overal struikgewas langs/ en hoog riet in de sloten, zodat het mijn uitzicht belemmerde. Ik draaide mij om en ging naar binnen om mijn verrekijker te halen. Even later tuurde ik daarmee in de aangegeven richting en zag toen inderdaad enkele Duitse militairen zeulen met een mitrailleur langs een rand van een boomgaard, van genoemde boerderij. Vermoedelijk hadden zij daarmee naar een bepaald punt in Oosterbeek geschoten, waar parachutisten zich verplaatsten in hun opmars. Dat wist ik dus ook weer en trok mij toen weer achter de veilige hoek van het huis terug.

Het zou namelijk zeer gevaarlijk zijn als de Duitsers je zagen turen door een verrekijker. Dat konden ze als spioneren beschouwen en dat kon wel eens direct gestraft worden door je een kogel door het lichaam te schieten.

Ik ging weer naar binnen en zag daar in de keuken de vrouw des huizes en haar oudste dochter bezig de broodmaaltijd in gereedheid te brengen; dus moest er eerst gegeten worden.

Vanuit Oosterbeek hoorden we veel schieten, vooral het geschut bij het oude kerkje aan de Benedendorpsweg. Het schoot blijkbaar in de richting van Arnhem, want van daaruit was het exploderen der projectielen duidelijk waarneembaar.

Vanuit Oosterbeek verplaatsten zich hoorbaar de gevechten naar Arnhem. Een bewijs dus, dat de gelandde parachutisten in die richting oprukten. Boven die stad zagen we ook regelmatig rook opstijgen, zelfs grote kolommen. Daar stonden waarschijnlijk huizen of andere gebouwen in brand. Later op de dag dwarrelden in onze omgeving steeds geheel of half verkoolde papierresten omlaag. Er waren half verbrandde aanslagen van de belastingen bij en papieren en enveloppen van het gerechtsgebouw uit Arnhem. En niet zo maar hier en daar één, nee op deze manier kwamen er tientallen uit de lucht naar omlaag in onze omgeving.

In de namiddag kwamen er weer opnieuw vele zwaarbeladen Engelse transportvliegtuigen boven Oosterbeek en we zagen weer veel parachutes met minutie, medicamenten, voedselpakketten en grote, ronde containers afwerpen. Maar het was zeer moeilijk en gevaarlijk voor de piloten om de bestemde goederen op de juiste plaats neer te kunnen laten, want tijdens deze actie werd er hevig door het Duitse luchtafweergeschut op de naderende transporttoestellen geschoten en op een gegeven moment zaten zij tussen het zware afweervuur. Maar dat waren zij ook wel genoodzaakt om de bevoorradings niet in Duitse handen te laten vallen.

En alles moest door de lucht worden aangevoerd en ze begrepen heel goed, dat hun kameraden beneden hen er ontzettend om verlegen zaten, dus moesten zij veel risico's nemen!

Heel veel vakmanschap was er echter wel voor nodig om die logge, zwaar beladen transporttoestellen voor een groot gedeelte tussen dat gevaarlijke afweervuur door te kunnen laveren.

Daarom mochten deze piloten gerust "de Helden van het luchtruim" genoemd worden, want die benaming kwam hen met ere toe!!

Dat waren tenminste nog eens topprestaties, waar veel en veel later nog over gesproken werd. Die waren ook veel belangrijker en vermeldingswaardiger dan dat men wel eens hoort spreken

over topprestaties bij de sport, en spreekt men over sporthelden, belachelijk!! Dat zijn dan zeker de helden die door zoveel honderdste seconden eerder het eindpunt bereikt hebben. Dat noem ik bespottelijk en belachelijk. Zulke lieden moeten eerst maar eens iets belangrijkers presteren, voor zij zo'n betiteling behalen. En dan hoeft er ook heus nog niet zo'n ophef over gemaakt te worden, want dat wordt de laatste jaren heel veel overdreven!!

Laat men daar eens goed notitie van nemen.

De enorme grote transportvliegtuigen dreunden zwaar, als zij met donderende motoren, met een grote boog over ons heen naar hun basis terugkeerden. Voor zulke piloten moest men toch wel veel respect hebben, als zij zoiets konden presteren!

Maar een paar piloten hadden helaas veel minder geluk, toen zij tijdens die operatie aangeschoten werden door het Duitse luchtafweergeschut. Dan stond hun toestel opeens in vuur en vlam en het enige wat hen nog kon redden was, om te proberen zo snel mogelijk het toestel te verlaten en dan maar hopen dat de parachute zich zou openen....

Veelal vielen zij in handen van hun vijand en werden daarna krijgsgevangene gemaakt.

Hun toestellen stortten ergens op Oosterbeeks grondgebied neer. Brandend zwenkten ze nog even naar links of rechts en dan steeg al gauw daarna een grote rookkolom omhoog. De Eén viel naar schatting neer ergens in de bossen van "De Bilderberg, Het andere iets oostelijker, omgeving Kasteel "De Zonnenberg", of ergens daar omtrent.

Opeens zag ik nog een toestel dat blijkbaar ook ergens een mankement had, maar er kwam geen rook uit. Het vloog tamelijk laag vanuit de richting van het kasteel de Doorwerth boven de Rijn in oostelijke richting. Mogelijk probeerde de piloot nog ergens te landen, maar voorbij het Drielseveer verloor het steeds meer hoogte en daalde het vrij snel in een glijvlucht naar de aarde, ergens achter de Rijndijk halverwege het Drielseveer en de spoorbrug over de rivier de Rijn. Precies kon ik het niet allemaal bekijken, want fruitbomen en woonhuizen belemmerden mij het vrije uitzicht over de Dijk.

Diezelfde avond werd mij verteld dat het toestel vlak langs het water van de rivier de Rijn terecht gekomen was. Het had bijna met de neus in het water gelegen.

Buurtbewoners en toevallige voorbijgangers waren meteen naar het toestel gelopen om aan de nog mogelijke levende leden van de bemanning een eerste hulp te verlenen. Ook was al vrij spoedig onze vrouwelijke arts, Mevrouw van de Burg, ter plaatse verschenen en zo kon er medische hulp geboden worden.

De gewonden werden op een korte ladder, die op dat moment als een brancard dienst deed, zo gauw mogelijk naar het Parochiehuis in Driel vervoerd, dat toen als noodhospitaal in gebruik was. Volgens één van de personen die hen daarheen gebracht hadden, heette één van de bemanningsleden, Ligging.

Vele jaren na de oorlog heeft deze Ligging nog eens een bezoek aan Driel gebracht en heeft men hem de plaats nog gewezen, waar hij met zijn kameraden, vlak langs de Rijn was neergestort met zijn vliegtuig.

At Bewuste toestel was in een weiland neergestreken een klein eindje voorbij de buitendijkse woning van de familie H. Roelofs . Dat huis staat ongeveer 100 meter voorbij de afrit naar de Vogelenzangsestraat die daar vlakbij ligt.

Tijdens de hulpverlening aan de bemanning van dat toestel, is er ook nog op hen geschoten door Duitse soldaten die zich nabij de spoorbrug ophielden. Heel gelukkig werd er niemand geraakt. Maar die afstand was ook nog wel tamelijk ver, namelijk nog wel ruim een kilometer.

De transportvliegtuigen hadden het zeer moeilijk tijdens dat zware luchtafweer van de Duitsers. Lang moesten zij rondcirkelen om de bevoorrading toch nog op een geschikte plaats te kunnen afwerpen. Vooral de laatste toestellen kregen het nog even zwaar te verduren, maar toen ook zij eenmaal weer op hun terugweg waren, werd het aan de Drielse zijde van de rivier geleidelijk weer rustiger, maar aan de Oosterbeekse kant bleef het strijd-rumoer gewoon doorgaan.

Inmiddels was het al weer tijd geworden voor de broodmaaltijd. Onder het eten vertelden de twee kleinste kinderen, dat zij zo bang geweest waren toen die transportvliegtuigen zo heel laag overgevlogen waren. Zoiets is natuurlijk ook wel te begrijpen als zulke jonge kinderen met zoiets geconfronteerd werden. Voor ons als grote mensen was het een zeer indrukwekkend gebeuren, als die luchtreuzen opeens met die donderende motoren over je heen kwamen vliegen. Dan stond op zo'n moment alles te trillen en te dreunen. Daar werd je koud van en trokken rillingen over je hele lichaam. Maar dit alles moet men meegemaakt hebben om dat te kunnen bevestigen.

Na de broodmaaltijd ging ik weer even naar ons huis om een praatje temaken met mijn ouders en broer. Bij hen was die middag gelukkig niets bijzonders voorgevallen.

Het was een mooie avond, dus gingen wij vieren een ogenblik op de bank zitten die naast ons huis stond. De zon scheen nog volop al stond zij toch al tamelijk laag in het westen. Een gouden glans verspreidde zich over het landschap. Wat een vredige rust om ons heen, maar wat een contrast toch met de sfeer aan de overzijde van de rivier. Daar werd nog steeds gevochten, stierven mensen en daar werd op dat moment , dood en verderf gezaaid. Kan het nog waanzinniger zijn in deze wereld??

Al wordt een oorlog gewonnen, aan beide zijden wordt verloren!! Want als men werkelijk denkt, dat men heeft gewonnen, heeft men eveneens verloren. Het kan alleen vrede worden, als er besloten wordt niet meer te vechten en de vrede moet men altijd heel, ja zeer duur betalen!!

Voordat het donker werd verliet ik mijn familie en ging weer naar de familie Schrijver terug om de nacht door te brengen. Tegen de tijd dat we gingen slapen hoorden we nog wel schieten vanuit Oosterbeek, waar de gevechten zich blijkbaar verplaatsten in de richting van Arnhem.

In de nacht was het ook minder rustig dan de vorige en in de ochtend laaide de strijd weer helemaal op. In het luchtruim boven ons en omgeving Oosterbeek was ook veel meer activiteit, en was het ook veel rumoeriger dan gisteren.

Woensdag 20 september.

Sinds de luchtlanding van Engelse parachutisten op zondag de 17de september, krijgen wij in Driel ook te maken met oorlogshandelingen die tegen de late namiddag plaats hadden. Enkele Duitse legerbussen vol met minutie en ook een aantal militairen, stopten in Driel aan het einde van de Dorpsstraat. Maar niet lang daarna verschenen er enkele Engelse gevechtsvliegtuigen die deze legerbussen vanuit de lucht bestookten met hun zware boordwapens. In een ommezien van tijd stonden deze bussen in vuur en vlam, maar gelijk ook een vijftal woonhuizen daar recht tegenover stonden ook direct in lichterlaaie.

De bewoners van deze straat krijgen de schrik van hun leven. Het wordt nu werkelijk menens, dachten zij, de oorlogshandelingen komen steeds dichterbij.

In de vroege ochtend hadden wij al enkele harde knallen gehoord en deze herhaalden zich ook toen we allen wakker waren. Dus besloten wij meteen maar op te staan, want je wist immers nooit wat er zich vóór kon doen.

Opnieuw vernamen we enkele vliegtuigen boven ons in het luchtruim en dus ging ik voorzichtig met mijn verrekijker naar buiten. De toestellen waren toen al boven de spoorbrug over de rivier de Rijn en meteen gaven zij een flinke vuurstoot met hun boordwapens. Dat was blijkbaar bedoeld op enkele Duitse luchtafweerstellingen die zich in de dichte nabijheid van de brug bevonden. Dat was hemelsbreed tamelijk dichtbij en dat gaf een enorm lawaai, dat echode tegen de bossen van de Westerbouwing en het landgoed van "De Duno". Van de schrik begonnen de koeien in de weilanden heen en weer te hollen.

Even later scheerden de toestellen laag over ons dorp, terug naar hun basis.

De activiteiten in het luchtruim waren dus al vroeg begonnen die ochtend, de oorlogshandelingen kwamen nu steeds dichterbij! Gisteren hadden de gevechten zich geleidelijk verplaatst in de richting van Arnhem, ook daar brandde het al volop.

De wind was nog steeds Noord-oost en de rook dreef in onze richting en ik kon de brandlucht heel goed ruiken.

Op dat moment stond ik achter het huis en zag kleine groepjes soldaten in een weiland lopen, tamelijk dicht bij de Rijndijk. Binnen haalde ik de verrekijker en keek in de richting vanwaar ik militairen had zien lopen. Dat bleken Duitsers te wezen, die daar wéér met een mitrailleur liepen te zeulen. Dat weiland lag westelijk van een boomgaard die bij de boerderij "De Vogelenzang" lag. Gisteravond had mij een bewoner van de Achterstraat uit Driel, die daar iets Oostelijker lag verteld, dat er enkele grote boerderijen langs die genoemde straat, inkwartiering hadden gekregen van vele tientallen Duitse soldaten.

Dat er al een groot aantal in stellingen lag van het luchtdoelgeschut, dat in de directe nabijheid van de spoorbrug opgesteld stond, was ons al enige tijd bekend.

Maar dat zij met een mitrailleur door de weilanden trokken, dat had ik gisteren pas gezien.

Ik ging naar binnen, de anderen hadden al aan tafel plaatsgenomen, dus konden we aan de broodmaaltijd beginnen. We hoorden regelmatig het kanon vuren, dat bij het kerkje aan de Beneden - Dorpsweg in Oosterbeek stond. Elke keer als het vuurde keken de kleinste kinderen angstig naar ons, alsof zij wilden vragen of dat niet gevaarlijk was. Zij wisten natuurlijk nog niet wat oorlog eigenlijk betekende en dat was dus dan echter wanneer men nog zo jong is.

Na onze ochtendboterham gingen Schrijver en de twee jongens mee naar buiten, daar konden wij de situatie van het oorlogsgebeuren een beetje bijhouden, want dat was wel nodig onder die omstandigheid. Ten noorden van de rivier de Rijn woedde een hevige strijd tussen de Engelse para's, die 's zondags geland waren, en Duitse legereenheden van een tankdivisie, die al enkele dagen gestationeerd waren, ten noorden van Arnhem. De para's waren aan het oprukken, omdaar de verkeersbrug in handen te krijgen. Ook vanuit de verte, zuidelijk van de rivier de Waal, hoorden we ook al enige tijd zwaar trommelvuur.

Dat was afkomstig van het Britse Tweede Leger dat in aantocht bleek te zijn Vanuit het zuiden. Als de berichtgeving op waarheid berustte, kon dat iedere dag verwacht worden en was dat een belangrijk lichtpunt voor de para's, die om hun hulp al dagen zaten te hopen. Helaas, want dat leger was al verschillende malen opgehouden tijdens hun opmars door de provincie Noord-Brabant, door Duitse aanvallen op de flank van de aanvoeroute. En dat had inmiddels al heel wat kostbare tijd geleverd, waar de para's in Oosterbeek en Arnhem de dupe van dreigden te worden. Die grote tegenvallers konden wel eens catastrofaal eindigen!!

Met koffietijd was het een ogenblik zeer rumoerig in het luchtruim. Geallieerde gevechtsvliegtuigen beschoten opnieuw weer luchtafweerstellingen bij de spoorbrug van de Duitsers. Dat gaf veel lawaai, vooral wanneer zij in duikvlucht vuur-salvo's gaven. Maar dat was meestal een kort ogenblik, want in een zeer kort moment waren die toestellen ook weer verdwenen. Dan kwamen ze vaak heel laag bij ons over, of langs ons heen. Toen gierden de motoren door hun hoge snelheid, want door laag te vliegen en met grote snelheid waren zij veel minder trefbaar.

Na de koffie en nadat we ook al een ogenblik buiten gezeten hadden, dat zal zo ongeveer elf uur geweest zijn, hoorden wij al weer vliegtuigen in de lucht, maar ditmaal boven Oosterbeek. Zij kwamen vanuit noordelijke richting en waren nog tamelijk hoog en nog moeilijk te onderscheiden.

Nauwelijks waren ze boven Oosterbeeks centrum gekomen, doken ze tamelijk snel en begonnen met hun boordwapens te mitrilleren. Dan opeens kwamen zij met een grote boog in onze richting, draaiden bij en keerden weer terug naar Oosterbeek. Daar werden wéér beschietingen uitgevoerd en stotterden de zware boordwapens met lange salvo's. In een snelle duikvlucht joegen zij dan achter elkaar door de lucht.

Nog steeds wisten we niet of het Duitse-of Engelse toestellen waren, we dachten eerst Engelse, maar we begonnen toch te twijfelen. Dus keek ik door mijn verrekijker en constateerde toen direct dat het Duitsers waren en ongeveer 25 stuks. Nou nou, ze durfden nogal!! Maar dát was toch geen goed teken, want de laatste dagen hadden we maar heel weinig Duitse toestellen in de lucht gezien.

De Duitse toestellen vlogen nog één keer over het strijdtoneel; toen ineens verdwenen ze net zo plotseling als ze verschenen. Al gauw steeg er rook op boven dat gebied dat beschoten was. Maar in het luchtruim boven ons was gelukkig de rust weergekeerd, maar niet in de richting van Arnhem. Daar werd bijna onophoudelijk geschoten, zowel met geschut als met machinegeweren. Misschien deden zij daar nu hun uiterste best, nu ze wisten dat de zo lang verwachtte hulp in aantocht was, namelijk het Britse Tweede Leger. Het schieten in zuidelijke richting was heel goed waar te nemen.

Wij hadden er echter nog geen begrip van hoe de te verwachten gevechten tussen dat Britse leger en de Duitsers verlopen zou. Vanuit Brabant was er op dat moment maar één mogelijkheid om vandaar in noordelijke richtingen op te kunnen rukken en dat was via de grote verkeersbrug bij Nijmegen, De Waalbrug! Als dat leger werkelijk verder op zou trekken via de Waalbrug bij Nijmegen, zouden er op Betuws grondgebied ook gevechten te verwachten zijn!!